

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในเรื่องมะฮัรในกฎหมายอิสลาม สภาพและปัญหาการปฏิบัติใช้ของมุสลิม ตำบลลิคด อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยขอสรุปการศึกษาค้นคว้าและผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัยเรื่อง “มะฮัรในกฎหมายอิสลาม สภาพและปัญหาการปฏิบัติใช้ของมุสลิม ตำบลลิคด อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับมะฮัรในกฎหมายอิสลาม
2. เพื่อศึกษา สภาพและปัญหาที่เกี่ยวกับมะฮัรในการนำไปใช้ของมุสลิม ในตำบลลิคด อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาในการนำไปใช้ของมุสลิมใน ตำบลลิคด อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยเรื่อง “มะฮัรตามกฎหมายอิสลาม สภาพและปัญหาการปฏิบัติใช้ของมุสลิม ตำบลลิคด อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ” มีดังนี้

1. สามารถได้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับมะฮัรในกฎหมายอิสลาม

2. สามารถให้ชุมชนมีโอกาสได้รับรู้เกี่ยวกับมะฮัรที่ถูกดองที่สุด และสอดคล้องกับการเวลา

3. สามารถให้ผู้ใช้ถึงสภาพและปัญหาเกี่ยวกับมะฮัรในปัจจุบันของตำบล
ลิดล อำเภอมือง จังหวัดยะลา

4. เพิ่มความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้วิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษามะฮัรตามหลักกฎหมายอิสลามและบทบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งจากอัลกุรอานอัลหะดีษ ตำราฟิกฮ์ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความและเอกสารวิจัยจากหลายๆสถาบันทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2. ด้านสถานที่

ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลจริงจากครอบครัวที่มีบุตรสาวแต่งงานแล้ว ในตำบลลิดล อำเภอมือง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นลักษณะการวิจัยที่เข้าไปสัมภาษณ์ทำความเข้าใจกับบุคคลที่มีประสบการณ์จริงจากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนนั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview)

1. วิจัยเอกสาร : ผู้วิจัยรวบรวมอายุอะฮ์ในคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับมะฮัรตามหลักกฎหมายอิสลาม รวมถึงทัศนะของนักวิชาการอิสลามและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมะฮัร ประเภทของเอกสารที่เลือกคือเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) มีคัมภีร์อัลกุรอาน หนังสือตัฟซีร์อัลกุรอาน หนังสืออัลหะดีษและตำราฟิกฮ์ของบรรดามัซฮับทั้งสี่ ได้แก่ มัซฮับหะ

นะฟีย์ มัชฮับมาลิกีย์ มัชฮับชาฟิอีฮ์ และมัชฮับฮัมบะลีฮ์ นักวิชาการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับมะฮัร เช่น บิดาอิฮ์ อัลเศาะนาอิฮ์ บิดาเยตุลมุญญ์ตะฮิด อัลมััจญ์มูฮ์ อัลมุฆนีนี เป็นต้น ส่วนเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) มีเอกสาร วิทยานิพนธ์ วิจัย บทความและวารสารที่เกี่ยวข้องกับมะฮัรตาม กฎหมายอิสลาม หนังสือพจนานุกรมอธิบายศัพท์

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยการเลือกสัมภาษณ์ครอบครัวมุสลิมที่มี บุตรสาวแต่งงานแล้วยี่สิบครอบครัวเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพและปัญหา ของมะฮัรผู้วิจัยจึงกำหนดครอบครัวประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีลักษณะร่วมคือลักษณะ ครอบครัวที่มีบุตรสาวแต่งงานแล้วซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้อิมามมัศยิดตำบลลิคัล จำนวน 1 คน บิลาลมัศยิดตำบลลิคัล จำนวน 1 คน เคาะฎิบ มัศยิดตำบลลิคัล จำนวน 1 คน โตะครูสถาบันปอเนาะการศึกษาตำบลลิคัล จำนวน 2 คน ครูสอน ศาสนาและสามัญโรงเรียนประทีปวิทยาตำบลลิคัล จำนวน 5 คน ชาวบ้านตำบลลิคัล จำนวน 10 คน

3. สังเกต (observation) โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งใน ระยะเวลาแรกผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือการสร้างสัมพันธ์เพื่อการสอบถามและ การเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก และในระยะเวลาหลังผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อ ทำการศึกษาและเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์กับลักษณะความเป็นจริงที่เป็นไป ของครอบครัวนั้นๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้วิธีการและขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย จากวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. ติดต่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลกับครอบครัวมุสลิมที่มีบุตรสาวแต่งงานแล้ว ยี่สิบครอบครัวในตำบลลิคัล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

3. ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามเกี่ยวกับมะฮัรในกฎหมายอิสลาม สัมภาษณ์ แบบเชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงจากครอบครัวมุสลิมที่มีบุตรสาวแต่งงานแล้ว

4.ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้วิจัยใช้การสังเกตความเป็นไปภายในครอบครัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ในช่วงที่เข้าไปสัมภาษณ์ และช่วงปกติทั่วไปที่ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสคลุกคลีกับผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยมีให้ผู้สัมภาษณ์รู้ตัว

5.วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลดิบที่ได้จากการสัมภาษณ์ ถอดเทปมาแยกเป็นทีละครอบครัว แยกข้อมูลของแต่ละครอบครัวเป็นส่วนๆตามประเด็นข้อกฎหมาย และหลักการที่ได้จากการวิจัยเอกสาร แล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อหาแนวทางการนำหลักการไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จอย่างแท้จริงต่อไป

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยในเรื่อง มะฮัรในกฎหมายอิสลาม สภาพและปัญหาการปฏิบัติใช้ของมุสลิม ตำบลลิคด อำเภอเมือง จังหวัดยะลาสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

5.1.1 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับมะฮัรในกฎหมายอิสลาม

จากการศึกษามะฮัรในกฎหมายอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าในการสมรสนั้น อิสลามได้บัญญัติมะฮัร เพื่อเป็นการเปิดเผยความต้องการอย่างจริงจังของชายที่ประสงค์จะอยู่ร่วมกันเป็นสามีภริยากับสตรี และดำเนินตามหลักการใช้ชีวิตคู่อย่างสมเกียรติและอีกประการหนึ่งการมอบมะฮัร ให้ฝ่ายสตรีก็เพื่อเป็นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องเครื่องแต่งกายและค่าใช้จ่ายอื่นๆของฝ่ายสตรีในเรื่องการสมรส ดังนั้นมะฮัร อาจจะเป็นเงินทองหรือทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นกับข้อตกลงทั้งสองฝ่าย มะฮัรไม่ใช่ค่าตัวในการประเมินราคาของสินคำผู้หญิง จึงมิใช่สินคำที่ผู้ปกครองสามารถตั้งราคาค่าตัวเพื่อซื้อขายกัน ถ้าค่าตัวสูงกลับกลายเป็นว่าสินค่านั้นต้องดี แต่ถ้าค่าตัวถูกสินคำที่ได้ อาจไม่ใช่ของดี การมอบในลักษณะนี้ถือเป็นการดูถูกศักดิ์ศรีของสตรี เพราะของแพงอาจไม่ใช่ว่าที่คิดไว้ก็ได้ อิสลามจึงไม่กำหนดค่ามะฮัร แต่ได้มอบหมายให้กับความพร้อมของฝ่ายชายและความสบายใจของฝ่ายหญิง

5.1.2 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาที่เกี่ยวกับมะฮัรในการนำไปใช้ของมุสลิม ในตำบล ลิดล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยพบว่าปัญหาหรือสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่ามะฮัร ของ มุสลิมในตำบลลิดล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา สภาพความเป็นอยู่ของประชากรส่วนใหญ่จะอาศัย เป็นชุมชนกึ่งเมือง ประกอบอาชีพ ฐานะ และตำแหน่งทางสังคมที่หลากหลาย เช่น รับราชการ พนักงานบริษัท เกษตรกร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อิมามมัศยิด ตลอดจนนักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ประชากรตำบลลิดล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาที่หลากหลายเช่นกัน และ หลายระดับ เช่น สำเร็จจากต่างประเทศ สถาบันอุดมศึกษา และสถาบันการศึกษาปอเนาะ เป็นต้น อีกทั้งค่านิยมประชากรในพื้นที่ตำบลลิดล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ยังมีการแข่งขันในลักษณะวัตถุนิยมค่อนข้างสูง ซึ่งทั้งหมดนี้มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดมะฮัรที่มีแนวโน้มสูงอีกด้วย

5.1.3 เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาในการนำไปใช้ของมุสลิมในตำบลลิดล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา พบว่าการแก้ปัญหาควรให้ผู้นำศาสนาในชุมชน ทั้งคณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัด อิมาม เคาะฎิบ บิลาลจะต้องช่วยกัน ในเรื่องของการให้ความรู้ในเรื่องกับประชาชน ในชุมชนให้มีความรู้ในเรื่องการกำหนดมะฮัรอย่างถ่องแท้ ว่าแท้จริงนั้นบทบัญญัติกฎหมายอิสลาม ส่งเสริมให้มีการเรียกมะฮัรในระดับน้อยๆนอกจากนี้ทางฝ่ายหญิงจะต้องมีการศึกษาบทบัญญัติเรื่อง มะฮัรด้วย ตลอดจนทั้งสองฝ่ายน่าจะการตกลงเกี่ยวกับเรื่องการกำหนดมะฮัรกันก่อนแต่งงาน เพื่อที่จะไม่ให้ทั้งสองฝ่ายนั้นมีความผิดหวังในเรื่องของการแต่งงานและเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายนั้น ดำเนินชีวิตคู่อย่างมีความสุขตลอดไปทั้งโลกนี้และโลกหน้า อินชาอัลลอฮ์

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการวิจัยครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ตอบจากการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดมะฮัรนั้นค่อนข้างที่จะมีความคล้ายคลึงกันคือ การกำหนด อัตรามะฮัรนั้นไม่สมควรที่จะให้มีอัตราสูงเกินไป ทั้งนี้จะต้องให้มีความสมดุลกันทั้งสองฝ่าย กล่าวคือจะต้องคำนึงถึงฐานะความเป็นอยู่ของทั้งสองฝ่ายนั่นเอง ซึ่งเรื่องดังกล่าวข้างต้นเมื่อผู้ศึกษา ได้นำมาเปรียบเทียบหรือทำการอภิปรายกับคำพูดของนักกฎหมายอิสลามได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอัตรา ค่าสุดของมะฮัร 5 ทัศนะดังนี้

1. ทศนะมัซฮับสะนะฟียกกล่าวว่า มะฮัรที่น้อยที่สุดนั้นคือ 10 ดิรฮัม
2. ทศนะมัซฮับมาลิกีย์กล่าวว่า มะฮัรที่น้อยที่สุดนั้นคือ 3 ดิรฮัม หรือ ¼ ดินารหรือสิ่งๆที่เหมือนกับทั้งสอง จากสิ่งที่สามารถตีราคาได้จากสิ่งของต่างๆหรือทุกสิ่งๆที่สะอาดไม่เป็นสิ่งสกปรก ในด้านกฎหมายอิสลามถือว่าเป็นสิ่งมีค่าจากสิ่งของต่างๆหรืออสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ ที่กฎหมายถือว่าใช้เป็นประโยชน์ได้ ไม่ใช่เครื่องดนตรี หรือเป็นสิ่งที่สามารถที่จะรับมอบให้กับภริยาได้ มีลักษณะ ชนิด และจำนวนที่ชัดเจน
3. ทศนะมัซฮับชาฟีอีย์และหัมบะลีย์ได้กล่าวว่า ทุกสิ่งๆที่ถูกเรียกว่าทรัพย์สินหรือทุกสิ่งๆที่สามารถตีราคาด้วยทรัพย์สินได้ถือว่าเป็นมะฮัรได้เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจ
4. ท่านอิบนุอุมัยร กล่าวว่า ทุกอย่างที่เป็นของใช้เป็นมะฮัรได้ถึงแม้จะเป็นเมล็ดงาก็ตาม
5. ทุกๆสิ่งๆที่มีราคาใช้เป็นมะฮัรได้ไม่ว่าจะมีราคาด้วยตัวของมันเองหรือสิ่งที่มีราคาที่มีลักษณะเดียวกัน

นอกจากนี้ นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันในการกำหนดอัตราต่ำสุดของมะฮัร แต่พวกเขาไม่มีความขัดแย้งกันในการกำหนดอัตราสูงสุดของมะฮัร ดังนั้นอัตรามะฮัรจำนวนเท่าไรก็ได้ที่คู่สามีภริยามีความพึงพอใจ อิบนุญุคัยมะฮ์กล่าวว่า สำหรับอัตราสูงสุดของมะฮัรนั้นไม่มีการกำหนดโดยมติเอกฉันท์ของนักกฎหมายอิสลาม

อันนะวาวีย์กล่าวว่า นักกฎหมายอิสลามมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า แท้จริงมะฮัร ไม่มีการกำหนดอัตราสูงสุด เพราะกฎหมายอิสลามไม่ได้กำหนดบทบัญญัติสิ่งนี้ไว้ ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ﷻ

﴿وإن أردتم استبدال زوج مكان زوج وآتيتم إحداهن قنطارا فلا تأخذوا منه شيئا أتأخذونه بهتاناً وإثماً﴾

﴿مبينا﴾

ความว่า “และหากพวกเจ้าต้องการเปลี่ยนคู่ครองคนหนึ่งแทนที่คู่ครองอีกคนหนึ่ง โดยพวกเจ้าได้ให้แก่นางหนึ่งในหมู่ นางเหล่านั้น ซึ่งทรัพย์สินอันมากมายก็ตาม ก็จงอย่าได้เอาสิ่งใดจากทรัพย์สินนั้นคืน พวกเจ้าจะเอาคืนด้วยการอุปโลกความเท็จและการกระทำบาปอย่างชัดเจนกระนั้นหรือ”

ดังนั้นการให้จำนวนมากในอายะฮ์ดังกล่าว ไม่ใช่เป้าหมายในการกำหนดจำนวนของมะฮัร แต่เป็นการเปรียบเปรยถึงความมากซึ่งถ้าหากว่าสิ่งที่กล่าวมานั้น เป็นการอธิบายถึงความ

จำกัดของความมากในเรื่องมะฮัรแน่นอนอัลลอฮ์ﷻ ก็จะห้ามประชาชาติทั้งหลายไม่ให้เพิ่มมากกว่าจำนวนนั้น

อัตราขั้นสูงสุดของมะฮัร

เมื่อพิจารณาบรรดาหะดีษเกี่ยวกับการกำหนดมะฮัรภรรยาของท่านนบีﷺ และจากมะฮัรของบรรดาซอหาบะฮ์ในสมัยท่านรอซูลﷺ นักกฎหมายอิสลามกล่าวว่าไม่ควรเรียกมะฮัรมากกว่าอัตราที่ได้รับจากสายรายงานต่าง ๆ คือ 500 ดิรฮัม และเป็นการกำหนดต่อผู้ที่เรียกมะฮัรเกิน 500 ดิรฮัม

ทัศนะมัซฮับหัมบะลียกกล่าวว่า ไม่ควรเรียกมะฮัรมากกว่า 500 ดิรฮัม ซึ่งเป็นอัตราที่กำหนดจากมะฮัรของบรรดาภรรยาของท่านเราะซูลﷺ โดยเหตุผลที่ว่าเมื่อมีการเรียกมะฮัรสูงเพราะความจำเป็นบางครั้งก่อให้เกิดโทษทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ทัศนะมัซฮับชาฟีอียกกล่าวว่า ไม่ควรเรียกมะฮัรมากกว่า 500 ดิรฮัม ซึ่งเป็นอัตรามะฮัรของภรรยาท่านเราะซูลﷺ และลูกสาวของท่าน

ทัศนะมัซฮับมาลิกียกกล่าวว่า การเรียกมะฮัรสูงเป็นการนำเกลียด เพราะการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความแตกต่างกัน บางคนเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวยและบางคนเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน จึงไม่กำหนดอัตราสูงสุดของมะฮัรเพื่อเปิดโอกาสให้ขึ้นไปตามความสามารถและฐานะของพวกเขา

วิธีการให้มีความสมดุลในการเรียกมะฮัร

เมื่อการกำหนดอัตรามะฮัรจากผู้นำไม่เป็นการเห็นชอบจากบทบัญญัติอิสลามซึ่งความสมดุลนั้นจะต้องเป็นที่เห็นชอบจากบทบัญญัติอิสลาม แต่ว่าแน่นอนการกำหนดอัตรามะฮัรนั้นจะต้องมีความพึงพอใจทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงพร้อมทั้งผู้ปกครองฝ่ายหญิงจะอย่างไรให้ความถูกต้องนี้เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นจำเป็นสำหรับผู้นำ และนักวิชาการ ต้องเผยแพร่หลักการอิสลามและเป้าหมายของการสมรสที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของอิสลามดังนั้นจึงจำเป็นต้องกระจายความเข้าใจเกี่ยวกับความสมดุลในการเรียกมะฮัรดังต่อไปนี้

1. การชี้แจงให้รู้ถึงเป้าหมายของการสมรส

เป้าหมายของการสมรสตามทัศนะของอิสลามคือการหยุดความต้องการของผู้ชายและผู้หญิงที่บริสุทธิ์ด้วยวิธีการยินยอม (ฮาลาล) คือการสมรส และเป็นการปกป้องผู้ชายและผู้หญิงไม่ให้กระทำผิดชัณหา และเป็นการสร้างครอบครัวมุสลิมที่มีความรักความห่วงใยซึ่งกันและกันและกันและ

เพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูลเกิดลูกหลานเป็นผู้ที่ภักดีต่อพระเจ้าและสละในหนทางของพระเจ้า ดังนั้น การสมรสเป็นแนวทางที่นำไปสู่เป้าหมายของบทบัญญัติอิสลามดังกล่าวจะนั้น เมื่อรีบทำการสมรส ก็ย่อมเกิดเป้าหมายบทบัญญัติดังกล่าวเร็วขึ้น จึงไม่ควรเรียกมะฮัรสูง ๆ จะเป็นอุปสรรคในการสมรส ดังนั้นเป้าหมายของการสมรสคือ การเรียกมะฮัรที่มีความสมดุลกันระหว่างชายและหญิง

2. การเรียกมะฮัรน้อยและให้รับสมรส

แท้จริงการที่อิสลามสนับสนุนให้รับสมรสก็เพื่อหวังที่จะปกป้องไม่ให้ตกไปอยู่ในภาวะ ล่อแหลมต่อความชั่วร้ายและไม่เป็นที่สงสัยว่าการเรียกมะฮัรน้อยนั้นเป็นความกล้าที่จะก้าว ไปสู่ การสมรสซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์กับหญิงและผู้ปกครองหญิง

3. ผู้ปกครองขัดขวางการสมรสเพื่อเรียกค่ามะฮัรสูง

ชี้แจงผู้ปกครองฝ่ายหญิงว่าศาสนาห้ามไม่ให้พวกเขาขัดขวางการสมรสเมื่อชายและหญิงมี ความเหมาะสมกัน หรือผู้หญิงต้องการและยอมรับในความเหมาะสมนั้น

4. การสมรสไม่ใช่การซื้อ - ขาย

การสมรสไม่ใช่การซื้อและขาย แต่เป็นการดำรงไว้ซึ่งแบบฉบับของอิสลามและเป็นส่วน หนึ่งที่ทำให้ชายและหญิงสร้างสังคมครอบครัวมุสลิมและหญิงมีความพึงพอใจที่ถูกกำหนดให้เป็น ภริยาและแม่ และชายมีความพึงพอใจในการถูกกำหนดให้เป็นสามีและพ่อ ดังนั้นจำเป็นส่งเสริม หนือชายที่มีความเหมาะสม ไม่ใช่กำหนดมะฮัรสูง

5. การปฏิบัติตามผู้รู้จากบรรพบุรุษ

ผู้รู้จากบรรพบุรุษได้เป็นตัวอย่างให้กับมวลมนุษย์ในการเรียกมะฮัรน้อยและพวกเขาได้ ส่งเสริมให้สมรสกับชายที่มีความเหมาะสมที่พึงพอใจในศาสนาและกริยามารยาท ไม่ใช่กับผู้ที่เรียก มะฮัรสูงดังนั้นมนุษย์จะต้องปฏิบัติอย่างสมดุลในเรื่องมะฮัรของหญิง ไม่ใช่การบังคับและการ กำหนดจากผู้นำ

สิ่งที่นำมาระบุเป็นมะฮัร

1. สิ่งที่นำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับฮาฟีอี

สำหรับสิ่งที่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับฮาฟีอีคือทุก ๆ สิ่ง ที่สามารถนำมาซื้อขายได้ หรือทุก ๆ สิ่งที่มีค่าหรือเป็นค่าจ้าง ถึงแม้ว่าค่าของสิ่งนั้นจะมากหรือน้อยก็ ตาม หรือเป็นหนี้สินที่ต้องชำระเลขหรือหนี้สินที่ค้างชำระ หรือสิทธิที่เป็นประโยชน์ที่ได้

กำหนดเวลาที่แน่นอน หรือเข็มนาฬิกาให้แก่งาน หรือนำทาสที่หนีกลับมาให้กับนางจากสถานที่ที่มีความชัดเจน หรือทำงานให้กับนางในระยะเวลาที่แน่นอน หรือสอนอัลกุรอาน บทโคลงกลอนหรือวรรณคดีที่อนุมัติ หรือสอนการเขียนหรือการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาสามารถกำหนดกำหนดเป็นมะฮัรได้

สำหรับสิ่งที่หะรอมไม่สามารถใช้เป็นมะฮัรได้ เช่นสุรา สุกร หรือสิ่งที่ได้ขโมยมา หรือการสอนคัมภีร์เตาระฮุ และอินญิลหรือการสอนบางส่วนของหนังสือทั้งสองถ้าหากชายผู้เป็นสามีได้สมรสกับสตรีผู้เป็นภริยา โดยชายผู้เป็นสามีได้นำสิ่งที่หะรอมมาเป็นมะฮัร การสมรสนั้นใช้ได้ แต่ว่าญิบแก่ชายผู้เป็นสามีต้องจ่ายมะฮัรมิยิลให้แก่ภริยาแทน เพราะสามีนำสิ่งที่ใช้ไม่ได้มาเป็นมะฮัร สำหรับสุรา สุกร ศาสนาอิสลามถือว่าเป็นที่ไม่มีค่าและไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สิน สำหรับสิ่งที่ได้ขโมยมาเป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในครอบครองของสามี และสำหรับคัมภีร์เตาระฮุ และอินญิลนั้นถูกยกเลิกและถูกเปลี่ยนจำนวน จึงเป็นสิ่งที่หะรอม เสมือนกับการนำของหะรอมมาเป็นมะฮัร และไม่สามารถนำมาเป็นมะฮัรจากสิ่งที่ไม่มีค่าเพราะเปรียบเสมือนเป็นสิ่งที่ไม่มีค่า และไม่สามารถนำมาเป็นมะฮัร ได้จากสิ่งที่มีการครอบครองที่ไม่สมบูรณ์ เช่น สิ่งที่ได้ซื้อไว้แล้วแต่ยังไม่ได้รับ และไม่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้จากสิ่งที่ไม่สามารถนำมามอบให้กับภริยาได้ เช่น ทาสที่หนีออกจากบ้าน หรืออูฐที่ได้สูญหายหรือนกที่บินบนท้องฟ้า เพราะมะฮัรคือสิ่งตอบแทนในสัญญาสมรส เสมือนการตอบแทนในการซื้อขายและการตอบแทนของการเช่า ซึ่งไม่สามารถกระทำได้จากสิ่งที่ได้กล่าวมา หากคู่สามีภริยาได้สมรสกันด้วยมะฮัรที่ได้กล่าวข้างต้นการสมรสนั้นถือว่าใช้ได้ไม่เป็นโมฆะ เพราะว่าการสมรสที่ได้กำหนดมะฮัรมาตั้งแต่ต้นเป็นการสมรสถูกต้องตามหลักอิสลาม ดังนั้นการสมรสที่ได้กำหนดมะฮัรที่ใช้ไม่ได้ก็เป็นการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายอิสลามเช่นเดียวกัน แต่ทว่าการสมรสสองกรณีดังกล่าววาญิบแก่ชายต้องจ่ายมะฮัรมิยิลให้แก่ภริยา เพราะวาสตรีไม่ยินยอมให้สมรสโดยไม่มีการตอบแทนโดยที่สามีไม่ได้ส่งมอบสิ่งตอบแทนให้แก่งาน เปรียบเสมือนผู้ชายได้ขายสิ่งของอย่างหนึ่งแก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อได้จ่ายสิ่งที่หะรอมให้แก่ผู้ชาย วาญิบแก่ผู้ซื้อต้องชดใช้สิ่งอื่นให้แก่ผู้ชาย และไม่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้จากสิ่งที่ไม่ทราบคุณลักษณะอย่างไร หรือนำสัตว์มาเป็นมะฮัร โดยไม่ได้ระบุว่าเป็นสัตว์ชนิดไหน มีลักษณะอย่างไร หรือได้ระบุหรือกำหนดสิ่งที่ไม่ทราบว่าสิ่งของอะไร เช่น ได้กำหนดว่าสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านเป็นมะฮัร โดยไม่ได้ระบุว่าเป็นเครื่องใช้อะไร หรือได้กำหนดผลไม้เป็นมะฮัรทั้งที่ผลไม้ยังไม่

ไม่ออกผล ถือว่ามะฮัรดังกล่าวใช้ไม่ได้ หรือได้กำหนดสิ่งของที่ไม่มีประโยชน์เป็นมะฮัร เช่น แมลง หรือได้กำหนดสิ่งที่ไม่สามารถนำมาส่งมอบให้ภริยาได้ เช่น นกที่บินในท้องฟ้าหรือปลาที่ว่ายอยู่ในน้ำ หรือได้กำหนดเปลือกหรือเมล็ดผลไม้เป็นมะฮัร สิ่งดังกล่าวไม่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้

2. สิ่งที่นำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับหะนะฟี

สำหรับสิ่งที่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับหะนะฟี คือ ทุก ๆ สิ่งที่มีค่า มีความชัดเจนแน่นอนและสามารถรับมอบได้ เช่น ทองและเงิน จะเป็นทองแท่งหรือทองรูปพรรณ จะเป็นเงินเหรียญหรือเงินธนบัตร และสิ่งนำมาเป็นมะฮัรได้จะเป็นเงินสดหรือหนี้สินเป็นสิ่งที่สามารถนำมาชั่งตวงได้ เป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือสิ่งที่สามารถนำมาทำการค้าขายได้ เช่น เสื้อผ้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นำมาเป็นมะฮัรได้สำหรับผลประโยชน์ที่ได้รับจากชายหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากสิ่งของที่สามารถแลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินได้ เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่ารถยนต์ สิ่งเหล่านี้นำมาเป็นมะฮัรได้สำหรับสิ่งที่ไม่มียก ไม่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ เช่น มุสลิมคนหนึ่งได้สมรสกับมุสลิมะฮ์โดยได้นำซากสัตว์ที่ตายโดยไม่ได้เชือด เลือด สุรา หรือสุกรมามาเป็นมะฮัร สิ่งเหล่านี้นำมาเป็นมะฮัรไม่ได้ เพราะ สิ่งดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นสิ่งมีค่าตามทัศนะอิสลาม และนำมาเป็นมะฮัรไม่ได้จากการที่ผู้ชายคนหนึ่งได้สมรสกับหญิงโดยการที่ชายคนนั้นเอาการหย่าร้างกับภริยาคนแรกมาเป็นค่ามะฮัรหรือเอาการสละสิทธิคือศอน์นั้นถือว่าไม่ใช่ทรัพย์สิน

3. สิ่งที่นำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับมาลิกีย์

สำหรับสิ่งที่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับมาลิกีย์ คือทุก ๆ สิ่งที่ศาสนาถือว่าเป็นสิ่งมีค่า จากสิ่งของ สัตว์ อสังหาริมทรัพย์ หรือสิ่งสะอาดไม่เป็นนะญิส เพราะสิ่งสกปรกอิสลามถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่มียก และสิ่งนำมาเป็นมะฮัรต้องเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ตามหลักกฎหมายอิสลาม เช่น เครื่องดนตรี กฎหมายอิสลามถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่มียก และสิ่งนำมาเป็นมะฮัรต้องเป็นสิ่งที่ภริยาสามารถรับมอบได้ และมะฮัรต้องเป็นสิ่งที่จะต้องรู้ถึงชนิด จำนวน และประเภท

อิสลาเอ อาลี ได้สรุปจากความหมายของมะฮัรตามหลักกฎหมายอิสลามมาตรา 129 ว่า สิ่งที่จะนำมาเป็นมะฮัรได้นั้นมีดังนี้

1. ทรัพย์สินทั้งหลายเช่น บ้านเรือน สวน ไร่ นา เงิน ทอง เครื่องประดับ ฯลฯ

2. สิทธิและผลประโยชน์จากทรัพย์สิน เช่น สิทธิการอาศัยอยู่ในบ้าน สิทธิการเพาะปลูกในดิน หรือประโยชน์จากอย่างอื่นที่ได้จากทรัพย์สินและสามารถตีราคาได้ (อิสมาแอ อาลี)

ดังนั้นเมื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับหลักการอิสลามและทัศนคติของนักวิชาการอิสลามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจตรงตามหลักการอิสลาม แต่ในการปฏิบัติใช้ของมุสลิม ตำบลลิถล อำเภอมือง จังหวัดยะลา ยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลาม โดยจะพบปัญหาการเรียกอัตราค่าธรรมเนียมที่สูงขึ้น ตามการศึกษา ฐานะ ค่านิยมของฝ่ายหญิงจากนั้นกลุ่มตัวอย่างได้ส่งเสริมให้มีการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในอัตราที่เหมาะสม ไม่ควรที่จะกำหนดค่าธรรมเนียมให้สูงเกินไป ควรคำนึงถึงความรักของชายหญิง คำนึงถึงสภาพของฝ่ายชายและความบะเราะกะฮ์และอื่นๆ

5.3 ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิจัยเรื่องนี้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การกำหนดค่าธรรมเนียมไม่ควรให้อัตราสูงเกินไป ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงฐานะของฝ่ายชายและจะต้องให้มีความเหมาะสมด้วยกันทั้งสองฝ่าย ตลอดจนไม่ควรกำหนดค่าธรรมเนียมตามกระแสของสังคม ทั้งนี้เพื่อที่จะส่งเสริมให้ทั้งสองฝ่ายนั้นได้มีการแต่งงานกันและอยู่ด้วยกันในชีวิตคู่อย่างมีความสุข

สำหรับแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับวิจัยเรื่องนี้ว่า ผู้นำศาสนาในชุมชน ทั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิมาม เคาะฎิบ บิลาลจะต้องช่วยกันในเรื่องของการให้ความรู้ในเรื่องกับประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ในเรื่องการกำหนดค่าธรรมเนียมอย่างถ่องแท้ ว่าแท้จริงนั้นบทบัญญัติกฎหมายอิสลามส่งเสริมให้มีการเรียกค่าธรรมเนียมในระดับน้อยๆ นอกจากนี้ทางฝ่ายหญิงจะต้องมีการศึกษาบทบัญญัติเรื่องค่าธรรมเนียมด้วย ตลอดจนทั้งสองฝ่ายน่าจะการตกลงเกี่ยวกับเรื่องการกำหนดค่าธรรมเนียมก่อนแต่งงาน เพื่อที่จะไม่ให้ทั้งสองฝ่ายนั้นมีความผิดหวังในเรื่องของการแต่งงานและเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายนั้นดำเนินชีวิตคู่อย่างมีความสุขตลอดไปทั้งโลกนี้และโลกหน้า อินชาอัลลอฮ์

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการนำผลวิจัยไปใช้

สำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ในเรื่อง มะฮัรในกฎหมายอิสลาม สภาพและปัญหาการปฏิบัติใช้ของมุสลิม ตำบลลิคดล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยหวังว่าผลของการวิจัยเรื่องดังกล่าวคงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครอบครัวที่มีบุตรสาวที่ยังไม่แต่งงาน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลดิบที่ได้จากการสัมภาษณ์ชุมชนจริงๆ ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวที่มีบุตรสาวที่ยังไม่แต่งงานและผู้ที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการกำหนดอัตรามะฮัรและในการสมรสได้เป็นอย่างดี

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปของผู้วิจัยเกี่ยวกับเรื่อง มะฮัรในกฎหมายอิสลาม สภาพและปัญหาการปฏิบัติใช้ของมุสลิม ตำบลลิคดล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยอยากเสนอแนะต่อการนำเรื่องดังกล่าวไปใช้ในวิจัยครั้งต่อไปว่า เนื่องด้วยเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและอิทธิพลมากกับสังคมปัจจุบัน ดังนั้นจึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องไปทำความเข้าใจกับสังคม โดยเฉพาะชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากเสนอให้การวิจัยครั้งต่อไปนั้นสมควรที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรศาสนาที่มีต่อสถาบันครอบครัวด้วย